

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Důsledky vězeňských útěků na individuální,
skupinové a institucionální úrovni**

Aneta Lopušková

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

**Důsledky vězeňských útěků na individuální,
skupinové a institucionální úrovni**

Aneta Lopuszková

Vedoucí práce:

Mgr. Lukáš Dirga, PhD.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červen 2022

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Lukáši Dirgovi PhD. za jeho cenné rady, vedení a především nebývalou trpělivost a pochopení. Také bych chtěla poděkovat svým respondentům, bez jejichž pomoci, bych se při psaní této práce neobešla. Chtěla bych také poděkovat svým přátelům a rodině, kteří mě v průběhu psaní bakalářské podporovali. Velké díky patří také Nině, bez její obětavé péče by pro mě studium bylo velmi náročné.

Obsah

Úvod	1
1. Vězení jako totální instituce	2
2. Vězeňské útky	4
2.1 Vězeňský útěk jako selhání vězeňské organizace	5
2.2 Sociologické teorie vysvětlující vězeňské útky	7
2.2.1. Deprivační model	8
2.2.2. Importační model	9
2.2.3. Teorie rutinních aktivit	10
2.3. Charakteristiky vězeňských útěků	10
2.4. Útky z vězení v českém kontextu	13
3. Metodologie	15
4. Analytická část	18
4.1 Vymezení povahy vězeňského útěku a důsledky vězeňských útěků na individuální a skupinové úrovni	18
4.2 Důsledky vězeňských útěků na institucionální úrovni	23
Závěr	26
Zdroje	28
Resumé	33
Přílohy	34

Úvod

Vězeňské útěky jsou téma, které budí značnou mediální pozornost a zájem veřejnosti. Reálně se však jedná o poměrně vzácný jev. Většina výzkumů, která se věnuje problematice vězeňských útěků má podobu statistických přehledů a neposkytuje komplexní vhled do této problematiky.

Ve své práci jsem se rozhodla uchopit problematiku vězeňských útěku skrze kvalitativní metodologii a zaměřit se na důsledky vězeňských útěků na několika úrovních. Výzkumnou otázkou, kterou se snažím zodpovědět je. „Jaké jsou důsledky vězeňských útěků a jak se tyto důsledky projevují na individuální, skupinové a institucionální úrovni?“

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části nejdříve představuji vězení jako totální instituci a popisuji její pravidla, omezení a životní podmínky, se kterými se vězni musí potýkat. Dále popisuji možné způsoby, kterým lze na vězeňský útek nahlížet. Prvně popisuji vězeňské útěky jako projev selhání vězeňské organizace a jejího řízení. Následně představuji sociologické teorie, skrze které lze vězeňské útěky interpretovat. Pozornost věnuji také výzkumům, které byly v oblasti vězeňských útěků provedeny, představuji jejich metodologická omezení a následně jejich zjištění. V závěru teoretické práce se věnuji útěkům v českém prostředí po roce 1990.

V praktické části se nejdříve zabývám metodologií výzkumu. Představuji důvody zvolení kvalitativní metodologie, pak výběr a průběh kontaktování respondentů. V této části také reflektuji etické a praktické problémy, se kterými jsem se během svého výzkumu setkala. V praktické části se dále věnuji analýze zjištění. Analýzu jsem rozdělila do 2 částí. První část se prvně zajímá vymezením definice vězeňského útěku a srovnáním skutečných útěků a srovnáním s dalšími jevy, se kterými bývá často mylně zaměňován. Pokračuji pak v představení důsledků, které se projevují na individuální a skupinové úrovni. V druhé polovině analytické části pak popisují důsledky vězeňských útěků na institucionální úrovni.

1. Vězení jako totální instituce

Vězení je totální institucí, kde podobně situovaní jedinci žijí a pracují dlouhodobě odloučení od zbytku společnosti a kde vedou formálně administrovaný život. Vězení je konkrétním případem totální instituce, která je určena pro nebezpečné osoby za účelem ochrany společnosti.

V totální instituci se veškeré aktivity odehrávají v rámci jednoho prostředí. Nedochozí tak k oddělení činností, jako je tomu vně totálních institucí, kde se každá aktivita pojí s prostředím, ve kterém byla vykonána. V tomto ohledu je chování jedince v jednom situační kontextu konstantně porovnáváno s jeho chováním v kontextu jiném. [Goffman 1961]

V totální instituci jsou přísně odděleny role zaměstnanců a chovanců. Zaměstnanci mají formální autoritu a vykonávají dohled nad chodem instituce a chovanci. Zaměstnancům je také umožněn kontakt s vnějším světem. Chovanci mají kontakt s vnějším světem velmi omezený a jejich život je organizován striktním řádem.¹ Mezi zaměstnanci a chovanci existuje vzájemná nedůvěra. Zaměstnanci vnímají chovance jako nedůvěryhodné a tajnůstkářské. Chovanci vnímají zaměstnance jako nepřijemné a povýšené. [Goffman 1961]

Umístění do totální instituce označil Goffman [1961] jako civilní smrt. Jedinec je vytržen ze světa, který zná, a umístěn do zcela nového jemu neznámého prostředí. Při vstupu do totální instituce jsou o chovanci získány dostupné informace, dojde k zabavení všech osobních předmětů a jejich nahrazení předměty institucionálními. Jedinec následně začleněn zaměstnanci, dalšími chovanci nebo oběma těmito skupinami do role chovance, je pod konstantním dohledem a dochází k pravidelným kontrolám. Pro vězně neznámá vstup do totální instituce pouze dočasnou suspenzi

¹ Možnost návštěv odsouzených osob je blíže definována v § 19 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, kde je stanoveno, že odsouzený má právo přijímat návštěvy blízkých osob na dobu 3 hodin během jednoho kalendářního měsíce. Ředitel věznice může odsouzenému povolit opuštění věznice za účelem návštěvy, pokud nebude ohrožen účel výkonu trestu. Pro rozličné skupiny se však rozsah návštěv mění. Mladiství odsouzení mají na základě § 60 zákona č. 169/1999 Sb. právo na návštěvu v rozsahu 5 hodin během jednoho kalendářního měsíce. Návštěvy obviněných pak upravuje § 14 zákona č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby, kde je stanoveno, že obviněný má právo na přijetí návštěvy jednou za 2 týdny v rozsahu 90 minut.

některých práv a svobod, ale může být o tyto práva a svobody permanentně připraven. [Goffman 1961]

V totální instituci existují pravidla, kterými by se měl chovanec řídit. V případě, že je chovanec poslušný a podřizuje se pravidlům a autoritě totální instituce, může získat různé výhody a privilegia. Tyto výhody a privilegia mají podobu služeb a statků, které jsou společností mimo totální instituci považovány za samozřejmé. Uvnitř totální instituce jsou však nedostatkové. Systém privilegií a odměn je jedním ze způsobů, jak organizovat chod totálních institucí. V případě, že chovanec poruší pravidla totální instituce a je odhalen, dojde k jeho potrestání a jsou mu odebrány výhody a privilegia. Zároveň se zhorší reputace, kterou má chovanec u zaměstnanců totální instituce. [Goffman 1961]

Samotná vězeňská komunita je formována na základě principů sociální kontroly, které popsal Donaldem Clemmerem ve své etnografické studii *The Prison Community*.

Principy sociální kontroly definoval jako které definoval jako soubor komplexních mechanismů, které vznikají na základě interakcí mezi jedinci, postupem času se rozšířily a které mají praktické využití.

Jednotlivé aspekty těchto vlivů označil jako normy, které označují činnosti, které jsou vnímány jako prospěšné pro společenské blaho a jejich dodržování je vyžadováno, přestože nejsou koordinovány formální autoritou. Na druhé straně rozlišil tradice a zvyky, což jsou relativně stálé, standardizované praktiky převládající ve skupině. Tradice a zvyky označují každodenní aktivity jako je jezení, oblékání a práce. [Clemmer 1940]

Vězni se během svého pobytu ve věznicích vypořádávají také s prizonizací. Jedná se o proces, během něž se vězeň postupně začleňuje do vězeňské komunity a osvojuje si vězeňské normy, tradice a zvyky. Nově příchozí vězeň si postupem času osvojí podřadnou roli, nový jazyk a „prisoner's code”. „Prisoner's code” je soubor pravidel, která jsou ústně předávána mezi vězni. Tato pravidla zakazují vězni spolupracovat s dozorci a zaměstnanci věznice. Vězeň by na základě těchto pravidel nikdy neměl vystavit další vězně riziku odhalení nebo trestu ze strany vězeňských zaměstnanců. [Clemmer 1940]

Prizonizace dopadá na každého vězně jinak v závislosti na délce jeho trestu, osobnostních rysech, možnosti kontaktu s vnějším světem, začleněním do primární skupiny uvnitř vězení, nekritickým přejímáním dogmat a norem primární skupiny a účastí v hazardu či netypickém sexuálním jednání. [Clemmer 1940]

Kromě specifického prostředí a pravidel se vězni také musejí potýkat s širokým spektrem deprivací. Gresham Sykes pojmenoval ve své knize *The Society of Captives* popis 5 hlavních deprivací, které označil jako „pains of imprisonment”.

První z nich je deprivace svobody. Vězeň je omezen v pohybu nejen mimo vězení, ale i uvnitř věznice samotné. Na symbolické úrovni toto omezení představuje odmítnutí jedince společností. Druhou je deprivací je deprivace služeb a statků. Vězení zajišťuje základní potřeby jako je ubytování, strava nebo ošacení. Pro vězně je však omezení dalších služeb a statků velkou ztrátou. Životní úroveň, které jsou vězni vystaveni, je pro ně nudná. Nedostatek materiálních statků pak vězně ochuzuje o symbolické významy, které se k těmto předmětům mohou vázat. [Sykes 1958]

Třetí je deprivace heterosexuálních vztahů. Tato deprivace ovlivňuje jak fyziologické, tak psychologické potřeby vězňů. Vězni se pohybují čistě mužském prostředí. Kvůli absenci ženského prostředí, chybí možnost vymezení maskulinní identity, kterou vězni musí formovat jinými způsoby. Deprivace autonomie představuje pro vězně další omezení jeho svobody. Přísná pravidla a regulace znemožňují plnohodnotnou seberealizaci. Dospělí muži se najednou ocitají v situaci, kdy jsou v pozici dítěte, které za sebe nemůže plně rozhodovat. [Sykes 1958]

Poslední je deprivací je deprivace bezpečí. Vězni často vnímají další vězně jako nebezpečné. Násilí, které se ve věznici odehrává, je nutí se opakovaně bránit a vyrovnávat s tímto prostředím. [Sykes 1958]

2. Vězeňské útěky

Uvěznění představuje pro jedince zbavení jeho vlastní svobody, odloučení od vnějšího světa, jeho rodiny a blízkých. Ne všichni vězni jsou schopni se s touto situací plně vyrovnat a jednou z možných reakcí je pro ně útěk.

V této kapitole představím problematiku vězeňských útěků nejdříve z perspektivy vězeňské organizace, která vnímá vězení jako nástroj k dosahování konkrétních cílů. Dále představím sociologické teorie skrze, které lze vězeňské útky interpretovat. Následně představím dosavadní výzkumy zabývající se vězeňskými útky, jejich zjištění a limitace. V závěru této části popíšu problematiku vězeňských útěků v kontextu českého vězeňského systému po roce 1990.

2.1 Vězeňský útek jako selhání vězeňské organizace

Vězeňské útky představují riziko z několika důvodů. Ovlivňují důvěru společnosti ve státní schopnosti, mohou ohrožovat politickou prestiž osob ve významných funkcích a uprchlí vězni se mohou na svobodě vrátit ke kriminální činnosti. [Clemmer 1940] Úspěšný vězeňský útek je nejen porušením pravidel totální instituce, ale narušuje prostorovou hranici mezi totální institucí a vnějším světem, zpochybňuje smysluplnost vězení jako organizace a poukazuje na nedostatky vězeňského vedení. [Bandyopadhyay 2018]

Na úspěšný vězeňský útek reaguje vězeňská administrativa dvojitým způsobem. Prvně trestá ty, jež jsou za vězeňský útek zodpovědní. Následně poskytne vysvětlení, proč k tomuto selhání došlo. V tomto případě není snahou vězeňského systému pouze návrat k běžnému fungování. Má se jednat o obnovu důvěry v totální instituci jako takovou. S neúspěšnými útky se vězeňská administrativa vyrovnává interně. Trest, který po neúspěšném pokusu o útek následuje, má viníkovi a dalším vězňům připomenout, jaké jsou následky. [Bandyopadhyay 2018]

Pokud jsou vězeňské útky projev selhání řízení a organizace vězeňského systému, lze pro jejich interpretaci využít teorii managementu. Teorie managementu vnímá vězení jako organizaci, která skrze efektivní řízení a organizaci úspěšně plní své cíle. Tento teoretický přístup předkládá myšlenku, že jakékoliv problémy vězeňského systému včetně vězeňských útěků nezávisí tolik na faktorech sociologického charakteru jako na odpovídajícím řízení věznic. [DiIulio 1998]

V některých případech může být úspěšný vězeňský útek reflexí nedostatků organizace a vedení na státní úrovni, které přesahují na úroveň vězeňského systému. Takovým případem byl i odchod vězňů z vězení ve městě Freetown v Sierra Leone.

Dlouhodobé organizační problémy vězeňské správy umožnily odchod 45 vězňů. V reakci na tuto událost byla zřízena komise, která měla případ přezkoumat, určit důvody odchodu vězňů a navrhnout možná řešení situace. Přestože komise identifikovala hlavní příčiny útěku a navrhla možná řešení, implementace návrhů komise selhala, právě kvůli strukturálním problémům na státní úrovni. [Jefferson 2018]

Při analýze a interpretaci vězeňských útěků jako selhání vězeňského systému je také nutné zohlednit historicko-kulturní kontext. Ten ovlivňuje způsob, kterým jsou vězeňské útky vnímány společností a jak jsou tyto události reflektovány v médiích.

V Indii byla soudobá podoba systematického věznění zavedena Východoindickou společností v roce 1970. Vězeňství bylo indickou společností vnímáno jako cizorodý prvek, nástroj kontroly a zaměstnanci vězeňského systému jako představitelé dominance a smrti. [Sen 2018]

Vězeňské útky se v Indii staly významnou součástí boje proti koloniální moci a nástrojem k zesměšnění státu a jeho autority. Vhodnou ilustrací situace jsou naxalské útky z vězení. Tyto útky byly reakcí na nevhodné životní podmínky a kruté zacházení s vězni. Média tento útek prezentovala jako selhání vedení vězení a využila jej k zpochybnění státní moci. Mezi obyvateli přilehlých oblastí panovala silná nedůvěra vůči představitelům státního aparátu. Při zadržování uprchlých vězňů nespolupracovali se státními jednotkami. Pokud se s uprchlými vězni setkali, často jim pomáhali se skrýt, nebo je podporovali jiným způsobem. [Sen 2018]

Jiné vnímání vězeňských útěků převažovalo v Tunisu po roce 2011, kdy došlo k odchodu prezidenta Zine El Abidine Ben Aliho. V tomto období opustila vězení přibližně jedna třetina vězeňské populace. Změna režimu představovala na svém počátku novou naději a možnost pozitivních změn. Postupný vývoj situace s sebou však přinesl mnoho problémů a proměnil vnímání změny režimu. [Bouagga 2018]

Pád režimu vedl k chaosu ve vězeňské organizaci. Vězeňští dozorcí a administrativní pracovníci nebyli adekvátně informováni o způsobu vedení věznic. Vězni se obávali toho, že budou ve vězení ponecháni bez odpovídající péče nebo že se stanou obětí odplaty. K uprchlým vězňům se veřejnost stavěla různě. Největší podporu veřejnosti měli političtí vězni a vězni odsouzení za zločiny, se kterými se veřejnost dokázala

ztotožnit. Další útky však budily mezi veřejností strach a byly vnímány jako selhání vězeňského systému. [Bouagga 2018]

Politický převrat v Tunisu a selhání vězeňského systému s sebou následně přivedly 2 reformy. První reforma se zaměřovala na humanizaci vězeňského systému a zlepšení životních podmínek vězňů. Druhá reforma se zaměřila na zlepšení vedení a organizace vězeňského systému a zajištění bezpečnosti. [Bouagga 2018]

2.2 Sociologické teorie vysvětlující vězeňské útky

Dahlem [1974] popsal 7 typů vězeňských útků na základě motivace, která k těmto útkům vedla. Prvním typem jsou vykonané za účelem získání svobody. Pod tento typ útků spadá snaha vést nový život bez čekání na propuštění, touha vrátit se ke kriminální činnosti, ať už za účelem zisku nebo odplaty, nebo útky s mesiášskými inklinacemi, které jsou nejčastěji vykonávané ve spojitosti s politickým nebo sociálním radikalismem.

Druhým typem vězeňských útků jsou útky vykonané za účelem dalšího setrvání ve vězení. Vězni, kteří vykonají takovýto typ útku, mají strach ze zodpovědnosti, která se pojí s návratem do společnosti. Motivací pro tento typ útku může být také strach z odplaty od nepřátel, kteří se nacházejí mimo vězení. [Dahlem 1974]

Třetím typem je útek v reakci na různé formy tlaku uvnitř vězení. Do této kategorie patří útky motivované strachem z násilí nebo sexuálního zneužívání ze strany vězňů, strach o rodinné záležitosti, strach ze špatného zacházení ze strany vězeňských dozorců, náhlé odebrání dostupných drog a alkoholu, snaha vyhnout se trestu smrti, nuda, snaha získat si status a uznání mezi ostatními vězni, snaha dokázat vlastní odvahu a mužnost, nebo psychologické stažení se od selhání nebo odmítnutí. [Dahlem 1974]

Čtvrtým typem jsou odchody, kdy jedinec nepředpokládá, že se při jeho návratu stane něco významného. Tento typ útku vykonávají vězni, kteří jsou snadno manipulováni ostatními, a vězni samotáři. Poslední 3 typy útků jsou dle Dahlema velmi vzácné a sám se s nimi ve své studii nesetkal. Jedná se útky duševně nemocných jedinců, kteří si neuvědomují, že utíkají, o útky, kdy je cílem utíkajícího vězně být zastřelen a zabit dozorcí, a o situace, kdy byl vězeň zabit dozorcí nebo vězni a dozorcí

a jeho smrt byla prezentována jako nezdařený pokus o útěk, nebo byla jeho smrt prezentována jako úspěšný pokus o útěk a tělo vězně bylo skryto. [Dahlem 1974]

2.2.1. Deprivační model

Dahlemův třetí typ vězeňských útěků, které vznikají v reakci na tlaky uvnitř vězení, lze propojit s deprivačním modelem vycházejícím z prací Donalda Clemmera a Greshama Sykese. Tento model vysvětluje jednání vězňů jako reakci na deprivaci, ke které dochází uvnitř vězení. Na základě této teorie by k vězeňským útěkům mělo docházet v situacích, kdy je míra deprivace uvnitř vězení pro vězně již nezvladatelná. [Clemmer 1940; Dahlem 1974; Sykes 1958]

Salle [2018] popisuje situaci, kdy došlo k vězeňským útěkům z francouzských věznic s vysokým zabezpečením. Tato je označována jako Lisieuxský aféra, která vyvolala mezi francouzskou veřejností debatu, zda nepřijatelné podmínky ve vězení omlouvají či opravňují útěk z vězení. Této události předcházely změny ve struktuře francouzského vězeňského systému. V květnu 1975 došlo k reformě francouzského vězeňského systému, která měla pomoci vyřešit problémy, se kterými se vězeňský systém do té doby potýkal. Věznice byly rozděleny do 3 kategorií, které odpovídají kategoriím věznic s nízkým, středním a vysokým zabezpečením. V období před reformou byly především věznice vysokým zabezpečením porovnávány s mučírny, ruskými gulagy, nebo koncentračními tábory. Pro tyto věznice vžil neoficiální název Q. H. S. Reforma, která měla vyřešit problematické aspekty těchto věznic, naopak legitimizovala a systematizovala jejich existenci. [Salle 2018]

Další nedostatky francouzské vězeňské reformy, které čelily kritice ze strany levicových aktivistických hnutí, se netýkali pouze lidskoprávního aspektu věznic, ale také legálně-právních aspektů reformy. Reforma byla realizována primárně exekutivní složkou státní moci bez souhlasu parlamentu. Došlo k narušení rovnováhy sil mezi orgány moci výkonné a moci soudní v neprospěch orgánů moci soudní. Kritizována byla též ambivalentní a zavádějící podoba reformy. [Salle 2018]

Lisieuxský soudní proces ve své podstatě reagoval na nedostatky reformy a problematiku Q. H. S. Mezi obviněnými byli vězni, kteří se pokusili z Q. H. S. utéct. Po svém zadržení se obvinění aktivně prosazovali o zrušení Q. H. S. Opakovaně drželi

hladovku a spolupracovali s levicovými aktivisty. Levicové hnutí CAP požadovalo úplné zrušení Q. H. S. Reformu nebo změnu těchto jednotek nepovažovali za vůbec možnou. Výpovědi vězňů, kteří popisovali své zkušenosti z Q. H. S., a aktivita levicových hnutí požadujících změnu vězeňského systému nakonec vedla ke zrušení jednotek s vysokou mírou zabezpečení v únoru 1987. [Salle 2018]

Fletcher [1978] se k právní problematice vězeňských útěků jako podoby oprávněné sebeobrany vyjádřil následovně. Dle něj nelze pojímat z právního hlediska útěk z vězení v reakci na nevhodné podmínky a zacházení jako právo. Pokud by byl takový útěk pojímán jako právo, došlo by k rozporu s cílem zaměstnanců vězeňského systému udržet vězně uvnitř vězení. Vězeňský útěk v reakci na nevhodné podmínky a zacházení lze však vnímat jako omluvu. V tomto případě nedojde k rozporu mezi cílem vězeňských zaměstnanců a zároveň bude brán v potaz charakter vězeňského útěku jako možného způsobu sebeobrany.

2.2.2. Importační model

Na vězeňské útky lze také pohlížet z perspektivy importační teorie, která vychází z předpokladu, že vězeňská komunita se neformuje pouze v reakci na prostředí věznic. Vězni si s sebou přinášejí sérii zkušeností, postojů a hodnot, které následně přispívají k formování vězeňského prostředí. [Irwin a Cressey 1962] Importační teorii lze uplatnit ve výzkumech, které vztahují vězeňské útky k osobnostním charakteristikám, demografickým rysům, předchozím zkušenostem s kriminální aktivitou.

Jefferson [2018] popsal případ vězně Johna, který utekl v polovině 80. let z vězení na jihu Anglie. Johnův útěk byl motivován Johnovou fascinací útěky a jeho touhou po svobodě. John nevnímal vězení jako nepřítele a svůj útěk si neinterpretoval jako snahu narušit stávající systém. Tento útěk nebyl doprovázen touhou po odplatě ani nepřátelským postojem vůči vězeňským dozorcům a John si byl schopen i po svém útěku zachovat dobré vztahy s dozorci. Svůj útěk vnímal jako vyjádření sebe sama a odmítal definovat svou identitu vnějšími faktory.

2.2.3. Teorie rutinních aktivit

Teorie rutinních aktivit předkládá, že k trestným činům dochází při splnění 3 podmínek v čase a prostoru. Těmito podmínkami jsou: motivovaný pachatel; vhodný cíl; absence dostatečného dozoru. Absence kterékoliv z těchto podmínek výrazně snižuje riziko trestného činu. [Cohen 1979] Teorie rutinních aktivit se jeví jako vhodný způsob, kterým lze na vězeňské útoky pohlížet. Většina vězeňských útoků není plánována vůbec nebo používá jen velmi jednoduché plány. K vězeňským útokům také dochází za využití náhodné situace. [Culp 2005; Culp & Bracco 2005]

2.3. Charakteristiky vězeňských útoků

Výzkumy vězeňských útoků jsou v mnoha ohledech nedostačující. Těchto výzkumů je velmi málo, značná řada z nich má povahu statistických přehledů, které pouze shrnují základní charakteristiky vězeňských útoků jako je pohlaví, rasa, či typ věznice, ve které k útoku došlo. Část výzkumů používá nedostačující nebo experimentální metodologii. Výzkumy se mezi sebou také liší typem dat, se kterými pracují, a samotnou definicí vězeňského útoku. Některé výzkumy operacionalizují vězeňský útok jako nedovolené opuštění zabezpečené oblasti věznice. Jiné zahrnují mezi vězeňské útoky i nedovolené opuštění pracoviště nebo odchody z nestřežených částí věznice. Přesto však část výzkumů došla ke shodným závěrům. V případech, kdy se se zjištění jednotlivých studií liší se, lze do jisté míry přisoudit rozdílům v metodologii, definici vězeňského útoku, definicích dalších proměnných, nebo použitým zdrojům dat. [Sturrock et al. 1991]

Mezi jedno z hlavních zjištění patří skutečnost, že vězeňské útoky výrazně častěji vykonávají muži než ženy. [Culp 2005; Dolan & Snowden 1994; Peterson et al. 2016]

Další opakovanou charakteristikou je rasa. Výrazně více utíkají běloští vězni, než vězni černošského nebo latinskoamerického původu. [Dolan & Snowden 1994; Harvey 1981; Holt 1974; Peterson et al. 2016] Pro tuto skutečnost existují 2 možná vysvětlení. Vězni černošského a latinskoamerického původu výrazně více vyčnívají mezi ostatními vězni. Při plánování útoku nebo pokusu o něj by byly podezřelé činnosti z jejich strany značně nápadnější než stejné aktivity od vězňů bělošských. Druhé

vysvětlení vychází z konceptu deprivace. Etnické menšiny se ve svém životě setkávají s vyšší mírou deprivace a sociálního vyloučení, uvěznění tak pro ně nepředstavuje výrazný odklon od jejich každodenní zkušenosti. Pro bílé vězně je uvěznění citelnější a ztrátu svobody a omezení dalších možností zvládají hůře. [Hildebrand 1969] Culpova [2005] studie však vztah mezi rasou a pravděpodobností útěku nepotvrdila.

Významným prediktorem útěku je také věk, kdy častěji utíkají vězni mladší než je průměrný věk ve věznicích. Ve věznicích s mladší vězeňskou populací dochází k útěkům častěji. [Anson & Hartnett 1983; Culp 2005; Dolan & Snowden 1994; Harvey 1981; Holt 1974; Lyons 2011; Peterson et al. 2016; Scott et al. 1977] Nelze však říci, že by existovala určitá věková hranice, po jejímž překročení, by k útěkům již nedocházelo. Frekvence útěků se se zvyšujícím věkem postupně snižuje. [Holt 1974]

Opakovaně se také vyskytuje vztah s předchozí kriminální aktivitou. Vězni odsouzení za majetkové trestné činy vykonávají útoky častěji než vězni odsouzení za násilné trestné činy. [Dolan & Snowden 1994; Harvey 1981; Holt 1974; Lyons 2011] Culp [2005] však ve své studii došel k závěru, že vězni dopouštějící se útěků se výrazně více angažovali v násilné trestné činnosti, než naznačovaly předchozí studie. Jaký je konkrétní vztah mezi majetkovou trestnou činností a vězeňskými útoky nebylo zatím jasně prozkoumáno. Předchozí snahy o útěk také zvyšuje riziko dalšího útěku. [Hildebrand 1969; Holt 1974]

Možná je i souvislost mezi vězeňskými útoky a dobou jejich vykonání. Většina útěků se odehrává v noci po 8 hodině. Nejčastěji k útěkům dochází v létě a na podzim. Načasování vězeňských útěků do nočních hodin souvisí nejspíše se skutečností, že ve večerních hodinách je ve vězení nižší počet zaměstnanců, protože většina vězňů je oddělená ve svých celách. Noční doba má také vliv na psychiku vězňů, kteří mohou být více motivováni pokusit se o útěk. Zároveň tma poskytuje pro utíkajícího vězně lepší krytí. Vyšší koncentrace útěků do letního a podzimního období souvisí s podnebnými podmínkami, se kterými by se uprchlý vězeň musel vyrovnávat, jmenovitě se chladným počasím v zimě a s častými dešti na jaře. [Hildebrand 1969; Peterson et al. 2016]

Rodinné zázemí je dalším prediktorem zvyšujícím pravděpodobnost útěku. Většina osob, které se o útěk pokusili, měly problémy v rodině. [Hildebrand 1969] Pro část vězňů bylo také důvodem útěku narození dítěte. [Peterson et al. 2016]

Většina útěků byla provedena jednotlivci. Nejčastěji vězni při útěku přestříhli nebo přelezli oplocení, nebo utekli z nezabezpečené části věznice. [Culp 2005] Peterson et al. [2016] došel ke zjištění, že z celkového počtu 503 jím studovaných útěků, bylo jen při 8.5% útěků použito násilí nebo výhrůžky násilím. K podobnému výsledku dospěl i Culp [2005]. Při útěku měli vězni k dispozici pomoc z vnější v přibližně 15% případů. Pomoc měla většinou podobu poskytnutí úkrytu, v menší míře se jednalo dopravení náčiní pro útěk do prostoru věznice. [Peterson et al. 2016]

Co se plánování týče, různé studie se liší svými závěry. Množství plánovaných útěků bylo stanoveno na 3 % [Culp & Bracco 2005], 8 % [Culp 2005], 20% [Peterson et al. 2016]. Pokud byl útěk nějakým způsobem plánovaný, jednalo se převážně o plány jednoduchého charakteru. [Culp 2005; Culp & Bracco 2005]

Většina vězňů je po útěku zadržena. Peterson et al. [2016] došel ke zjištění, že uprchlí vězni jsou zadrženi v 92 % případů. Culp [2005] stanovil úspěšnost opětovného zadržení uprchlých vězňů na 74 %. Do roka však bývají zadrženi téměř všichni uprchlí vězni.

K útěkům dochází nejčastěji ve věznicích s nízkým stupněm zabezpečení, v nestřežených částech věznice nebo při povoleném opuštění věznice². [Anson & Hartnett 1983; Culp 2005; Dahlem 1974; Harvey 1981; Holt 1974; Lyons 2011]

Harvey [1981] uvádí nízké financování věznic a nedostatečný trénink a množství zkušeností vězeňských dozorců jednu z hlavních příčin vězeňských útěků. Anson a Harnett Anson [1983] považují za jedny z hlavní prediktorů vězeňského útěku poměr mezi vězeňskou populací a specializovanými pracovníky, množství zdrojů, které má věznice k dispozici, a míru dohledu.

Scott et al. [2018], kteří přistupovali ke studiu vězeňských útěků z perspektivy vysoce rizikových zařízení, došli ke zjištění, že v případě 88 vězení v jižanských státech

² Vězeňská služba České republiky rozlišuje ve svých statistikách mezi úteky, odchody a zneužití volného pohybu. Tomuto rozlišení se budu věnovat v kapitole 2.4 Úteky z vězení v českém kontextu. Detailnímu rozlišení mezi vězeňskými úteky, odchody a zneužitím volného se budu věnovat v analytické části této práce.

patřily mezi hlavní faktory zvyšující riziko vězeňských útěků průměrná velikost populace vězňů, poměr mezi vězni a dozorčími pracovníky a dlouhodobé překročení vězeňské kapacity.

Komunity žijící v blízkosti vězeňských, objektů, kde může dojít k útěkům, považují útky za velké riziko a ohrožení vlastní bezpečnosti. Přestože jsou útky vzácné, obyvatelé zvažují i kvalitativní charakteristiky útěků a i občasné útky vedou ke zvýšenému strachu o své bezpečí a změny v každodenním životě, které mají obyvatele chránit. [Carlson 1990]

Vnímání vězeňských útěků veřejností je značně ovlivněno mediální reprezentací tohoto jevu. V médiích dochází k nadreprezentaci násilných trestných činů oproti realitě. V médiích také chybí hlubší vysvětlení důvodů, které vedou k trestné činnosti, a chybí též informace o možných způsobech ochrany sebe sama. Tyto faktory přispívají ke zvýšenému strachu z viktimizace určitých částí společnosti. [Marsh 1991] Sofia et al. [2004] popsala vliv televizních reportáží o vězeňských útěcích na strach a míru úzkosti. Ve svém výzkumu pracovala se 3 verzemi reportáže. Standardní verze obsahovala jméno blízké věznice a policejní varování o možném nebezpečí pro běžnou veřejnost. Ujistňující verze byla totožná s verzí standardní, byla ale doplněna o segment popisující věžňovo dobré chování a možné vysvětlení, proč k útěku došlo. Vzdálená verze byla opět identická s verzí standardní, místo útěku bylo ale posunuto o více jak 3000 km daleko od místa bydliště respondentů.

Standardní verze reportáže vyvolala v respondentech největší míru strachu a úzkosti. Naopak vzdálená verze měla na strach a úzkost menší vliv než verze standardní a verze ujistňující. Projevily se také demografické trendy mezi respondenty. Starší respondenti projevili vyšší míru strachu a úzkosti než respondenti středního věku. Ženy vykazovaly vyšší míru strachu a úzkosti než muži. [Sofia et al. 2004]

2.4. Útky z vězení v českém kontextu

V českém právním systému je dokonáný útek trestným činem, který spadá pod Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, kde je definován následovně: „*Kdo zmaří nebo podstatně ztíží výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že (...) uprchne stráží, z vazby, z výkonu trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací*

detence, bude potrestán odnětím svobody až na pět let nebo peněžitým trestem.” [§ 337 Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník]

Vězeňská služba České republiky (dále jen VS ČR) rozlišuje mezi dokonaným útekem, pokusem o útěk a přípravou útěku. Jako samostatné kategorie pak rozlišuje odchody a zneužití pohybu v souvislosti se zaměstnáním, s přerušáním výkonu trestu odnětí svobody, s programem zacházení a s volnou návštěvou. [Vězeňská služba ČR]

Statistika vězeňských útěků je přístupná ve Statistických ročenkách vězeňské služby v sekci Mimořádné události. Za rok 2021 je evidován 1 případ útěku a 3 případy pokusu o útěk. [Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021, dále jen Statistická ročenka VSČR] Za rok 2020 je evidován 1 útěk, 1 pokus o útěk a 2 přípravy útěku. [Statistická ročenka VSČR 2020] Statistické ročenky VS ČR obsahující informace k letům 2013 - 1996 rozlišují, zda se o útěk pokusil muž nebo žena. Rozlišují také, jestli se jednalo o útěk ze střežených věznic nebo odchod z nestřežených věznic. [Statistická ročenka VS ČR 2013 - 1996]. Ženské útky ze střežených věznic a odchody z nestřežených věznic jsou velmi vzácné. [Statistická ročenka VSČR 2020 - 1990] Věznice Světlá nad Sázavou řešila od svého založení pokus o útěk pouze jednou. [Česká televize 2020]

3. Metodologie

Cílem mého výzkumu bylo popsat a analyzovat důsledky vězeňských útěků na individuální, skupinové a institucionální úrovni. Výzkumná otázka, kterou jsem se snažila zodpovědět, je: „Jaké jsou důsledky vězeňských útěků a jak se tyto důsledky projevují na individuální, skupinové a institucionální úrovni?“

Pro realizaci svého výzkumu jsem se rozhodla použít kvalitativní metodologii založenou na polostrukturovaných rozhovorech. Kvalitativní metodologie má v rámci vězeňských výzkumů své nezaměnitelné místo. Jedná se o přístup poskytující přizpůsobivost a flexibilitu, která je nezbytná pro překonání problémů, které mohou v průběhu výzkumu nastat. Kvalitativní přístup umožňuje získat informace nejen o obsahu daného jevu, ale také umožňuje získat vysvětlení, proč k daným jevům dochází, a reflektovat subjektivní významy, které aktéři přisuzují své sociální realitě. [Dirga 2016]

Pro získání respondentů jsem nejprve zvažovala, zda by bylo vhodné kontaktovat vedení konkrétních věznic a pokusit se získat informace nebo doporučení na možné respondenty přímo tam. Nakonec jsem se však rozhodla touto cestou nevydat. V případě, že bych se pokusila informace získat tímto způsobem, musela bych podat písemnou žádost. Zde je však velké riziko, že by žádost byla zamítnuta. Druhou možností, jak vyjednat kontakt s vedením věznic, by bylo využití tzv. gatekeepera. Tedy osoby, která by mi na základě individuálního rozhovoru, byla schopna případný přístup zprostředkovat. Nakonec však nebylo možné získat přístup ani touto cestou. Rozhodla jsem se tedy respondenty najít a kontaktovat na základě individuálních doporučení. [Dirga 2016; Nedbálková 2006]

První skupinu respondentů jsem kontaktovala z řad bývalých a současných zaměstnanců Vězeňské služby České republiky. Jednalo se především o zaměstnance dozorčí služby, následně pak o odborné zaměstnance z řad vychovatelů, pedagogů a sociálních pracovníků. Druhou skupinou respondentů, které jsem kontaktovala, byly osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody. Vzhledem ke skutečnosti, že vězeňské útky nejsou v kontextu českého vězeňského systému příliš časté, rozhodla jsem se ve svém výzkumu zahrnout i respondenty, kteří mají s tématem pouze

zprostředkovanou zkušenost. Tento přístup umožnil zahrnout ve výzkumu více respondentů a postihnout širší spektrum zkušeností. Zároveň jsem si však vědoma, že se může jednat o určité metodologické omezení. Informace od respondentů, kteří mají o vězeňském útěku pouze zprostředkovanou zkušenost, nemusí být zcela kompletní a mohou obsahovat určité nepřesnosti.

První kontakty jsem získala na základě doporučení od rodiny, přátel a známých. Tento způsob se ukázal jako velmi užitečný. Navázání kontaktu s respondenty na základě osobního doporučení bylo rychlejší a snazší než navázání kontaktu s respondenty, kde žádné osobní doporučení nebylo. Tímto způsobem jsem kontaktovala 8 respondentů. Zpětnou vazbu jsem dostala od všech 8 respondentů, 6 respondentů odmítlo provedení rozhovoru z důvodu absence jakékoliv zkušenosti s vězeňským útekem. Poskytli mi však doporučení na další možné kontakty. Zbylí 2 respondenti na nabídku provedení rozhovoru přistoupili.

Další kontakty jsem získala metodou sněhové koule nebo došlo k navázání kontaktu skrze sociální sítě. Navázání kontaktu s touto skupinou respondentů bylo náročnější. Od větší části takto kontaktovaných respondentů jsem bohužel nedostala žádnou zpětnou vazbu. Z respondentů, u kterých došlo k navázání kontaktu, se mi podařilo získat 4 respondenty. Zbytek těchto respondentů provedení rozhovoru odmítl z časových důvodů nebo z důvodů nemožnosti poskytnout mi jakékoliv informace.

Jak zdůrazňuje Dirga [2016] důležitou součástí výzkumů z vězeňského prostředí je etika. Při realizaci výzkumu je nutné zvážit případné nezamýšlené důsledky, ke kterým může v průběhu realizace výzkumu nebo při interpretaci dat dojít. Možné nezamýšlené dopady výzkumu je obzvlášť nutné zvážit v případě, že dojde ke sdělení tajných nebo citlivých informací. Výzkumník by se měl snažit o maximální anonymizaci respondentů a popisovaných věznic. Informace, které by mohly vést k identifikaci respondentů by měly být vynechány, nebo upraveny takovým způsobem, který zachovává význam původního sdělení, ale doplňující informace nevedou k identifikaci respondenta.

S problematikou etiky a anonymity jsem se setkala už při navazování prvního kontaktu s respondenty. Respondenti z řad zaměstnanců Vězeňské služby neměli ze začátku jasnou představu o záměru mého výzkumu. Obávali se skutečnosti, že bych

požadovala informace týkající se interního chodu a zabezpečení věznice nebo informace týkající se konkrétních případů a jedinců. Často také opakovali skutečnost, že by mi takové informace sice rádi poskytli, ale z profesních a právních důvodů to není možné. Zmiňovali také možné obavy z konfliktů na pracovišti v případě, že by nebyla zachována jejich anonymita a došlo by k odhalení skutečnosti, že mi informace týkající se vězeňských útěků poskytli.

Důležité tedy bylo vyjasnění záměrů mé práce a typu informací, na které ve svém výzkumu cílím. Respondenty jsem informovala o skutečnosti, že typ a množství informací, které mi sdělí, je zcela na nich a že nebudu požadovat žádné informace, které jsou v rozporu s jejich pracovními povinnostmi nebo jejichž poskytnutí by mohlo respondenta nějakým způsobem ohrozit. Také jsem respondenty ujistila, že rozhovory budou plně anonymizovány a nebudou zveřejněny žádné informace, které by mohly vést k jejich identifikaci.

Obavy z narušení soukromí nebo z případné identifikace na základě rozhovorů panovaly také u respondentů propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Většina respondentů z této skupiny, které jsem kontaktovala, byla již delší dobu po propuštění z trestu odnětí svobody a nechtěla se vyjadřovat ke svým minulým zkušenostem.

Celkem se mi podařilo kontaktovat 6 respondentů, kteří přistoupili k provedení rozhovoru. Bohužel však při domlouvání konkrétního času a podoby rozhovoru došlo ke komplikacím. Dva respondenti se omluvili, že se z osobních důvodů nebudou moci rozhovoru ve stanoveném termínu účastnit. U dalších 2 respondentů došlo i přes předchozí domluvu k přerušení komunikace. Podařilo se mi tak realizovat pouze 2 rozhovory se zaměstnanci vězeňské služby. Náhradní respondenty se mi bohužel nepodařilo včas nalézt.

Rozhovory jsem realizovala osobně v místě, které si zvolil respondent, a trvaly kolem 60 minut. Oba rozhovory byly provedeny se zaměstnanci Vězeňské služby ČR. Reflektují tedy pouze jednu konkrétní perspektivu. Pokud by se mi podařilo realizovat všechny plánované rozhovory, mohla bych ve své analýze zohlednit i perspektivu osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Rozhovory byly nahrány, ručně přepsány a následně analyzovány. K odlišení respondentů v jejich výpovědích používám pseudonym a jejich roli ve vztahu k vězeňskému systému.

4. Analytická část

Analytická část jsem rozdělila na 2 části. První část vyjasňuje, co přesně znamená vězeňský útěk a odlišuje jej od dalších jevů, se kterými bývá mylně zaměňován. V této části se také zaměřuji na dopady útěků na individuální a skupinové úrovni. V druhé části se důsledky vězeňských útěků na institucionální úrovni.

4.1 Vymezení povahy vězeňského útěku a důsledky vězeňských útěků na individuální a skupinové úrovni

Vězeňský útěk bývá často mylně zaměňován za odchody z nestřeženého pracoviště, z pracoviště s volným pohybem nebo za povolené opuštění věznice. Vězeňská služba a její zaměstnanci však mezi těmito pojmy rozlišují. U pracoviště lze rozlišit 2 typy pracovišť a to nestřežené pracoviště a pracoviště s volným pohybem³. U nestřeženého pracoviště dochází ke kontrolám vedoucího pracovníka v pravidelných časových intervalech. V případě pracoviště s volným pohybem se odsouzení pohybují v otevřeném prostoru. Vedoucí pracovník musí mít přehled o počtu odsouzených, jejich aktuální poloze a aktivitě. Opuštění pracoviště nelze považovat za vězeňský útěk, neboť nedochází k překonání žádné překážky.

Odsouzení, kterým je povoleno pracovat na nestřežených pracovištích nebo na pracovištích s volným pohybem, jsou vybíráni na základě evaluace a splnění konkrétních podmínek. Mezi tyto podmínky patří odpovídající chování, spolupráce se zaměstnanci, odsouzený také musí získat posudky od komise, která schválí jeho zařazení do nestřeženého pracoviště nebo pracoviště s volným pohybem.

„Důležité je říct, že na volné pracoviště se dostávají prověřené osoby. Jednak musí mít perfektní klasifikaci. Myslím, že to musí být první klasifikační skupina. Takže plní pokyny dozorců, uklízí, snaží se. To je první předpoklad. Druhý předpoklad je, že za sebou musí mít x vycházek s vychovatelem. Tím se zkoumá, jestli je vhodný kandidát na takovou práci. Takže musí jít 2-3 s vychovatelem na vycházku a vrátit se. Nesmí se projevit, že je špatnej. Takhle to fungovalo u nás, ale v ostatních věznicích to funguje

³ Možnosti zaměstnání v nestřežených pracovních skupinách a možnost volného pohybu při výkonu práce je upravena v § 45 vyhlášky č. 345/1999 Sb. vyhláška, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

na stejné bázi. Ty lidi, co se dostanou ven nebo na pracoviště musí být prověřeni. Pak je tu výběrová komise tvořena vybranými lidmi z různých oddělení, kteří posuzují nárok odsouzeného, aby se dostal ven.” (Pavel, zaměstnanec Vězeňské služby)

Odchody z pracovišť se pohybují v řádu jednotek, většinou jsou spontánního charakteru a nejsou plánované. K odchodům dochází převážně za situací, kdy má jedinec příležitost pracoviště nepozorovaně opustit a této příležitosti využije. Vzhledem ke skutečnosti, že na přístup k těmto pracovištím je udělován prověřeným osobám, lze část odchodů z pracoviště považovat za zkratkové jednání. Dalším běžným důvodem odchodu je reakce na nečekanou událost. Mezi tyto nečekané události patří převážně rodinné problémy, konflikty v rodině, rozvod nebo rozchod, nečekané úmrtí. Proč odsouzení odcházejí z nestřeženého pracoviště nebo pracoviště s volným pohybem, komentuje respondent následovně.

„Je to rodinného rázu, takže tragická událost. Přítelkyně nebo manželka odejde. Napíše dopis, že už je nemiluje. To jsou asi ty největší podněty. Samozřejmě potom jsou tu chvilkový a to je vlastně zkratkové jednání, kdy se jedinec rozhodne, že teď hned má příležitost. Potom jsou tu třeba drogově závislí, kteří se ven moc nedostávají. Když jsou ale napravený, tak se mohou dostat samozřejmě. A tam se může setkat v práci s partou, která tomu holduje a dostane na to chuť.” (Pavel, zaměstnanec vězeňské služby)

Dalším možným případem je selhání v návratu z povoleného opuštění věznice. Tuto situaci vyjadřuje následující komentář.

„A co se vycházek týče, tak to je úplně jiná kapitola, protože tam nikdo neví, co se děje.” (Pavel, zaměstnanec vězeňské služby)

Za skutečný vězeňský útěk lze považovat takové situace, kdy došlo k překonání nějaké překážky. Překážka může mít podobu technického nebo elektronického zabezpečení věznice, dozorčí služby, strážní služby nebo dalších zaměstnanců. Může se také jednat o nedovolené opuštění střežených a zabezpečených objektů nebo jejich částí. Pokus o útěk je ve své podstatě nedokonaný nebo zmařený útěku. Může se jednat o situace, kdy dojde odhalení útěku v jeho průběhu. Odsouzený je přistižen v situaci, kdy se snaží útěk vykonat, a následně je zadržen. Může se také jednat o situace, kdy jsou odhaleny přípravy útěku. Takovéto odhalení může mít podobu

nalezení náčiní určeného k vykonání útěku. Nebo je odhalen prostor připravený k vykonání útěku např. je narušené oplocení věznice, vysazená mříž apod.

Na rozdíl od odchodů jsou vězeňské útky motivovány vážnými důvody dlouhodobého charakteru. Tyto důvody může představovat šikana, akumulace dluhu u ostatních vězňů, nezvládání podmínek ve vězení. Vězeňské útky jsou plánovány dlouhodobě a provází je detailní příprava. Způsob, kterým je strukturována denní aktivita, vězňů poskytuje dostatek času a prostoru k detailnímu seznámení se s chodem věznice, získáním klíčových informací a provedením nezbytných příprav k vykonání útěku.

„Odsouzení mají spousty volného času. Mají spousty času na to vymyslet, jak znepříjemnit život zaměstnancům a příslušníkům. Tak můžou vymyslet i co, kde a jak provést. Mají také spoustu času na to sledovat chod věznice. Mohou sledovat i konkrétní osoby. Tenhle dělá tohle, tenhle toho tolik nedělá, ale dělá zase jiné věci. A ví i jak slouží, jak se střídají směny. Mohou si vytipovat čas i datum.” (Pavel, zaměstnanec vězeňské služby)

Za další samostatnou kategorii lze pak považovat útek eskortě. Eskorta může vězně doprovázet k soudnímu řízení, na lékařské vyšetření, které není možné poskytnout v prostorách věznice, nebo k policejnímu výslechu, či rekognici. Při útěku z eskorty překonává odsouzený překážky v podobě pout a eskortní služby. Útky z eskorty lze v části případů také považovat za zkratové jednání a pro provedení takového útěku je nezbytná odpovídající fyzická síla.

Odchody, selhání v návratu z povoleného opuštění věznice, ale také vězeňské útky s sebou nesou pro pachatele velké riziko. Jak již bylo zmíněno výše, vězeňský útek, odchod z nestřeženého pracoviště nebo pracoviště s volným pohybem, či selhání v návratu z dovoleného opuštění věznice jsou legislativně definovány jako maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Na této úrovni se jedinec musí potýkat s následky prodloužení trestu nebo peněžní pokuty. Pro jakéhokoliv vězně se jedná o nevýhodnou pozici. Právní důsledky by také nejvíce dopadly na vězně, kteří mají krátké tresty.

„S těmi dopady je to tak, že nikomu se nevyplatí utéct. Odsouzený by musel být opravdu dlouho na svobodě, aby se mu útek vyplatil. Když se někomu přeci

podarí utéct, tak je po pár dnech zase zpátky. A to za ty problémy nikomu nestojí.’’
(Ondřej, zaměstnanec dozorčí služby)

Druhá úroveň individuální dopadů je na úrovni samotného vězeňského systému. Útěk představuje závažné porušení vnitřních pravidel věznice⁴. Jedinec, který se o útěk pokusil nebo jej vykonal, bude přesunut do oddělení nebo věznice s vyšším zabezpečením, než ve které se nacházel původně. V rámci trestu dojde k omezení jeho aktivit a možností, které mu byly dříve přístupné. Takovýto vězeň pak bude dále vnímán zaměstnanci vězeňské služby jako riziková osoba a dojde k jeho přísnějšímu dohledu a důrazu na jeho poslušnost. Jedincova předchozí zkušenost s útekem by byla brána v potaz i v případě opětovného odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody.

„Tak určitě je tam navýšení trestu, přesunutí do věznice nebo oddělení s vyšším zabezpečením. A vlastně i omezení některých aktivit. Pokud má celou dobu I diferenciacní skupinu, tak okamžitě padá někam do 4. Ale zachází se s ním, ne hůř, ale jako s někým, kdo porušil pravidla. Jakákoliv věznice, kam přijde, tak si pak na něj dává z tohohle důvodu pozor.’’ (Pavel, zaměstnanec vězeňské služby)

I v případě útěku ve fázi plánování dopadají na jedince sankce. Tyto sankce nejsou stejného rázu jako sankce, které jsou uvaleny na vězně, kteří se skutečně o útěk pokusili. Vedení a zaměstnanci věznice však budou tohoto jedince vnímat jako potenciálního útekáře. Sankce za útěk mohou dopadat i na další vězně, kteří o útěku věděli nebo napomáhali jeho realizaci.

„Tam je spoluúčast už to, že to ví jeho kolegové na cele a neoznámí to. Ale klasifikuje se to právně mírněji. Tak to neřekli. Ale není to to stejné, jako kdyby mu donesli štípačky z dílny. To už je přímá spoluúčast.’’ (Pavel, zaměstnanec vězeňské služby)

Na ostatní vězně, kteří o útěku nevěděli ani nenapomáhali jeho realizaci, se však případné sankce týkají minimálně.

V situacích, kdy dojde k úspěšnému útěku, se vězeň musí vypořádat s dalšími problémy, které se pojí s pobytem na svobodě. Uprchlý vězeň musí mít

⁴ Vnitřní řád věznice upravuje § 14 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. Kde je stanoveno, že vnitřní řád každé věznice stanovuje její ředitel se souhlasem generálního ředitelství vězeňské služby. Ve vnitřním řádu je stanoven denní rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a jejich podíl na řešení otázek souvisejících se životem ve věznici.

připravené záchytné místo, kde se může skrýt. Aby mohl setrvat na svobodě je pro něj nezbytné vzdálit se co nejrychleji z okolí věznice a dopravit se na předem připravené záchytné místo. Uprchlý vězeň se také musí potýkat se skutečností, že s sebou nemá platné doklady a potřebuje si zajistit finance. Důležité je si také opatřit civilní oblečení, pokrývku hlavy a sluneční brýle, které mu umožní se maskovat. Vězeň se také stane cílem celostátního pátrání, nemá tak příliš možností se volně pohybovat ve světě mimo věznici.

Vliv útěků na vztahy mezi vězni se odvíjí od konkrétní podoby každé situace. Roli hrají především motivy útěku. Pokud je útěk vykonán v reakci na šikanu nebo nezvládnutí vězeňského prostředí, může dojít k snížení statusu uprchlého vězně u ostatních vězňů. V případě, že má vězeň, který se o útěk pokusil nebo jej provedl, vysoké postavení mezi vězni, nebo v případě, kdy se vězeň pokusí o útěk nebo z věznice uteče, za účelem vyrovnání problémů, které v době jeho uvěznění vznikly, může si naopak u dalších vězňů získat respekt.

„Vězeň jsem nikdy nebyl, ani jsem se s nima moc nebavil. Ale z mého hlediska asi jo. Řeknou si třeba to je frajer a asi mu i fandí. Důležitá otázka je, proč utekl. Jestli kvůli tolikrátkrát zmiňovaný šikaně, tak mu nikdo fandit nebude. Ale jestli mu někdo přebral manželku a on to jde řešit, tak mu asi budou fandit.” (Pavel, zaměstnanec vězeňské služby)

Vzhledem k velmi nízké četnosti vězeňských útěků a skutečnosti, že plánování, pokus nebo provedení útěku jsou pro vězně převážně nevýhodné, však není téma útěků mezi vězni běžně diskutováno.

„Odsouzení mají spoustu jiných starostí. Když k útěku dojde, tak je jasný, že je to pro ně senzace. Ale vzhledem k tomu, že se (útěky) moc nedějí, tak to asi nijak neřeší.” (Ondřej, zaměstnanec dozorčí služby)

Útěky také nemusí nutně vést ani k výrazné proměně vztahů s rodinou nebo přáteli mimo věznici. Při výkonu trestu odnětí svobody jsou výrazně narušeny veškeré vazby, které jedinec za svůj život získal. Dochází tak k situaci, kdy si jedinec zachovává pouze ty nejpevnější a nejtrvalejší vazby. Případné prodloužení trestu nemá již tak výrazný vliv jako prvotní uvěznění.

4.2 Důsledky vězeňských útěků na institucionální úrovni

Vězeňská služba zamezuje útěkům dvojitým způsobem. První způsob je zaměřen na psychosociální aspekty pobytu ve věznicích. Druhý způsob zamezení útěku spočívá v technickém a elektronickém zabezpečení věznice. Psychosociální aspekty pobytu ve věznici zabezpečují především vychovatelé, vězeňští pedagogové, sociální pracovníci a psychologové. V situacích, kdy má vězeň jakékoliv problémy, má možnost se na tyto pracovníky obrátit a požádat je o pomoc. Dále jsou ve věznicích dostupné schránky na anonymní sdělení, která může vězeň také využít. V případě rodinných problémů, šikany, konfliktů mezi vězni je v zájmu věznice tyto problémy řešit. Tyto situace znesnadňují způsob fungování a organizace věznice a jejich řešení poskytuje možnou nápravu jak samotnému vězni, tak vedení věznice a jejím zaměstnancům.

Zabezpečení na technické a elektronické úrovni představuje vytváření překážek, které útěky znemožňují, nebo je minimálně znesnadňují. Kromě zdí a elektrického oplocení, se jedná o snímače pohybu, infračerveného záření, ale také strážní služba.

V současnosti jsou věznice rozděleny na věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Věznice s ostrahou se dělí na věznice s nízkým, středním zabezpečení, se středním stupněm zabezpečení, s vysokým stupněm zabezpečení⁵. Rozdíly mezi těmito typy věznic jsou reflektovány v míře zabezpečení věznic, v míře dohledu, který je nad vězni vykonáván a v přísnosti režimu, kterým se vězni musí řídit. Největší pravděpodobnost útěku je ve věznicích s ostrahou s nízkým stupněm zabezpečení, kde mají vězni oproti ostatním typům věznic volnější režim. V případě dodržení všech bezpečnostních opatření je však riziko útěku nebo pokusu o něj velmi malé. V případě, že k pokusu o útěk nebo k jeho provedení dojde, může být jedním z možných přispívajících faktorů selhání na straně zaměstnanců nebo omezená funkčnost některého prvku zabezpečení.

Vězeňská služba má dlouhodobé problémy se získáním kvalitních zaměstnanců. Tuto skutečnost reflektovali i respondenti, kteří dále viděli problém v odchodu

⁵ Členění typů věznic na věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou je upraveno v § 8 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. Vnitřní členění věznic s ostrahou je upraveno v § 12a zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.

zkušených zaměstnanců. Pokud hraje v útěku roli selhání zaměstnance přispívá k tomu zaměstnancova nedostatečná zkušenost a důslednost. Druhým možným faktorem, který reflektují je dlouhodobé pracovní a psychické vytížení, které může vést k chybovému jednání.

„Řekněme to takhle. Chodí nám sem mladí kluci, kteří na tu práci ještě nejsou úplně připravení. Ne, že bych je chtěl urážet, ale ještě nejsou pořádně rozkoukaní. Kvalitních příslušníků, na které se můžeme spolehnout, je málo. Spousta z nich odešla. Takže jsme přetížení. Když v útěku hraje roli lidský faktor, tak je to právě v důsledku toho, že jsme vyčerpaní. A když je člověk vyčerpanej, tak dělá chyby.” (Ondřej, zaměstnanec dozorčí služby)

Každý útěk nebo pokus o něj musí být dále detailně prošetřen. Vyšetřování útěku se zaměřuje na otázku, jak k útěku došlo, nikoliv proč k němu došlo. Pokud dojde k odhalení personálního selhání, je zodpovědnost přenesena na konkrétního jedince zodpovědné za dané selhání. Personální dopady však postupně prostupují celou strukturou zaměstnanců až k nejvyšším pozicím jako je vedoucí oddělení nebo ředitel věznice.

Zatímco řadoví zaměstnanci věznice mají za úkol výkon svých předepsaných činností, vedoucí pracovníci nesou odpovědnost za dělení a organizaci práce mezi řadovými pracovníky. Rozhodují o jejich způsobilosti k výkonu dané práce. Při personálním pochybení se zjišťuje, zda byl zaměstnanec řádně proškolen k výkonu své práce, zda má všechny kvalifikace nezbytné k výkonu své práce, zda má odpovídající posudky a splněné příslušné testy. Zohledněny jsou také strukturální faktory jako, zda bylo na dané směně příslušný dostatek zaměstnanců. Zda byli zaměstnanci rozdělení odpovídajícím způsobem a bylo jim přiděleno odpovídající množství práce.

„(Odpovědnost za úspěšný útěk by nesl) Ten konkrétní jedinec, ale šlo by to dál. Takže, co jste pro to dělali, aby ten konkrétní jedinec takhle selhal. Má všechny školení, chodily na něj kontroly, má všechny posudky. To je návaznost dalších a dalších lidí. I kdyby to byl krach jednoho člověka, tak se to ponese dál. A nabalí se toho hromada, kdy se to musí vždycky důkladně prošetřit.” (Pavel, zaměstnanec vězeňské služby)

Věznice se na případné útky připravují také organizačně. Každá věznice musí mít připravený plán útěku, který popisuje, jak mají zaměstnanci věznice jednat v

případě, že by k útěku došlo. Tento plán je však interní záležitostí každé věznice. Když jsem respondentům položila otázku, jak by oni sami útěk trestali, vyjádřili se pouze tak, že se postup je vymezen zákonem a vnitřními protokoly věznice.

Zaměstnanci Vězeňské služby vnímají medializaci vězeňských útěků jako problematický aspekt. První problém vidí ve špatném rozlišování mezi odchody a útky. Dále vnímají medializaci vězeňských útěků jako senzacionalizované téma. Reálně se však k medializovaným útkům vedení věznic nevyjadřuje. Tuto odpovědnost přebírá hlavní tiskový mluvčí, který reaguje na pokyny z Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR.

„Všeobecně je to ostuda, ale dál se s tím nijak nenakládá. Ať jsou pravdivý ty články nebo ne, k tomu se nikdo nevyjadřuje. (...) Vždycky se říká na každém šprochu, pravdy trochu. Ale samozřejmě je to medializovaný, aby se to lidem líbilo, aby se jim to dobře četlo, aby z toho byla nějaká senzace. A to je se vším.” (Pavel, zaměstnanec vězeňské služby)

Medializace může také umocnit strach obyvatel především v lokalitách, které se nacházejí v blízkosti věznic. Případné kroky, které věznice podnikají v situacích, kdy došlo k útěku, mohou vyvolávat další obavy. Jestli útěk obecně představuje reálné ohrožení pro veřejnost je těžké zhodnotit.

„To hodně záleží případ od případu. Pokud by vězeň chtěl primárně utéct, tak bude jeho prioritou dostat se, co nejdál a nepoutat na sebe žádnou pozornost. Může ale rozhodně nastat situace, kdy bude uprchlý vězeň potřebovat finance a může se stát, že tam ke konfliktu dojde.” (Ondřej, zaměstnanec dozorčí služby)

Závěr

Na základě dat přístupných ve Statistických ročenkách Vězeňské služby České republiky, lze říct, že vězeňské útky jsou v kontextu českého vězeňství vzácným fenoménem. O něco častější bývají odchody z nestřeženého pracoviště, které jsou často za vězeňské útky mylně zaměňovány.

Zatímco u odchodů nedochází k překonání žádné překážky, pro vězeňský útek je překonání dané překážky klíčovým znakem. Odchody z nestřeženého mají povahu spontánního rozhodnutí a jsou většinou motivovány náhlými situacemi spojenými s rodinou odsouzeného nebo s jeho vztahy s lidmi mimo věznic. Motivy vedoucí k útekům jsou převážně dlouhodobého a závažného charakteru. Útky jsou také dlouhodobě plánované a provází je komplexní příprava. Pro odsouzené však představuje příprava a pokus o útek velké riziko. Ve většině případů dojde k zastavení nebo dopadení uprchlého odsouzeného, který následně musí čelit prodloužení trestu odnětí svobody a dalším omezením, se kterými se před útekem nemusel potýkat. V případě úspěchu se uprchlý odsouzený musí potýkat s praktickými problémy spojenými s pobytem na svobodě.

Individuální útky neovlivňují další vězně. Výjimkou jsou případy, kdy došlo ke spoluúčasti dalších vězňů. Ne všechna spoluúčast je považována za rovnocennou. Pokud vězni o plánovaném útěku ví, mají povinnost tento útek ohlásit. V případě, že tak neučiní jedná se o spoluúčast nepřímou. Mnohem Vážnější dopady má spoluúčast přímá, kdy se vězni aktivně podíleli na plánování a realizaci útěku.

Na institucionální úrovni se věznicе snaží zamezit útekům prací s psychosociálními faktory a následně skrze bezpečnostní opatření, která mají útky znemožnit. Pokud k útěku dojde, dochází k vyšetřování, které má zodpovědět otázku, jak k útěku došlo. V případě personálního pochybení dochází k přenesení odpovědnosti na konkrétního jedince. Vyšetřování však prostupuje celou zaměstnaneckou strukturou a případná odpovědnost může dopadnout i na zaměstnance na vyšších pozicích.

Medializace vězeňských úteků vnímá vězeňská administrativa negativním způsobem, protože ji chápe jako senzacionalistickou. Medializace také

může prohlubovat strach veřejnosti z případných útěků. Reálné riziko se však liší na základě konkrétních případů.

Zdroje

ANSON, Richard H., Catherine M. HARTNETT. Correlates of Escape: A Preliminary Assessment of Georgia Prisons. *Criminal Justice Review*. 1983, **8**(1), 38–42.

BANDYOPADHYAY, Mahuya. Chapter 1 Prison Escapes, Everyday Life and the State: Narratives of Contiguity and Disruption. In: MARTIN, Thomas Max, CHANTRAINE, Gilles. *Prison Breaks*. Palgrave, 2018, s. 33-59.

BOUAGGA, Yasmine. Chapter 5 Prison Escape and Its Political Imaginary in Times of Political Crisis: Tunisia, 2011–2016. In: MARTIN, Thomas Max, CHANTRAINE, Gilles. *Prison Breaks*. Palgrave, 2018, s. 143-168.

CARLSON, Katherine A. Prison Escapes and Community Consequences: Results of a Case Study. *Federal Probation*. 1990, **54**, 36.

CLEMMER, Donald. *The prison community*. Boston: Christopher Publishing House, 1940, s. 341.

COHEN, Lawrence E., FELSON, Marcus. Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*. 1979, **44**(4), 588–608.

CULP, Richard F. Frequency and characteristics of prison escapes in the United States: An analysis of national data. *The Prison Journal*. 2005, **85**(3), 270–291.

CULP, Richard F., BRACCO, Elizabeth. Examining prison escapes and the routine activities theory. *Corrections Compendium*. 2005, **30**(3), 1-5.

ČESKÁ TELEVIZE. „Pokus o útěk jsme řešili jen jednou.“ První ženská věznice v České republice zahájila provoz před dvaceti lety [online]. 6.11.2020 [cit. 15.5.2022].

Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3222020-pokus-o-utek-jsme-resiljen-jednou-prvni-zenska-veznice-v-ceske-republice-zahajila>

DAHLEM, Glenn G. Escapes and Escapees at the Colorado State Penitentiary: Some Speculations and Statistics. Division of Correctional Services, Office of Research and Planning, 1974.

DIJULIO, John D. Jr. Recovering the public management variable: lessons from schools, prisons, and armies. *International Journal of Public Administration*. 1998, **21**(6-8), 1147-1168.

DOLAN, Mairead, SNOWDEN, Peter. Escapes from a medium secure unit. *Journal of Forensic Psychiatry*. 1994, **5**(2), 275-286.

DIRGA, Lukáš. Možnosti a úskalí vězeňské etnografie: metodologická reflexe využití vězeňské etnografie v českém kontextu (Possibilities and Pitfalls of Prison Ethnography: Methodological Reflection on the Use of Prison Ethnography in the Czech Context). *Česká kriminologie*. 2016, **2**(1), 1-12.

FISHER, Sofia, ALLAN, Alfred, ALLAN, Maria M. Exploratory study to examine the impact of television reports of prison escapes on fear of crime, operationalised as state anxiety. *Australian Journal of Psychology*. 2004, **56**(3), 181-190.

FLETCHER, George P. Should intolerable prison conditions generate a justification or an excuse for escape. *UCLA Law Review*. 1978, **26**, 1355-1369.

GOFFMAN, Erving. *Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. Doubleday, 1961.

HARVEY, James L. *Escapes Relative to Staffing and Training at the Dutchman Correctional Institution and the South Carolina Department of Corrections: Overview and Analysis*. South Carolina Department of Corrections, 1981.

HILDEBRAND, Richard J. The anatomy of escape. *Federal Probation*. 1969, **33**, 58.

HOLT, Norman. Escape from custody. Research Division, California Department of Corrections, 1974.

IRWIN, John, CRESSEY, Donald R. Thieves, Convicts and the Inmate Culture. *Social Problems*. 1962, **10**(2), 142–155.

JEFFERSON, Andrew M. Chapter 2 There Is No Escape: Constrained Tales of Sovereign Practice and Relations. In: MARTIN, Thomas Max, CHANTRAINE, Gilles. *Prison Breaks*. Palgrave, 2018, s. 61-85.

LYONS, J. A. Inmate escape incidents: 2006-2010. Albany, NY: State of New York, 2011.

MARSH, Harry L. A comparative analysis of crime coverage in newspapers in the United States and other countries from 1960–1989: A review of the literature. *Journal of Criminal Justice*. 1991, **19**(1), 67-79.

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Spoutaná rozkoš*. SLON, 2006.

PETERSON, Bryce Elling; FERA, Adam; MELLOW, Jeff. Escapes from correctional custody: A new examination of an old phenomenon. *The Prison Journal*. 2016, **96**(4) 511-533.

SALLE, Grégory. “Escaping from Hell Is a Right!”: The Case of France’s “Q.H.S.” (1975–1982). In: MARTIN, Thomas Max, CHANTRAINE, Gilles. *Prison Breaks*. Palgrave, 2018, s. 191-210.

SCOTT, Jacqueline, PETROSIAN, Gohar, MELLOW, Jeff. et al. Understanding risky facilities: an analysis of factors associated with jail escapes in eight states. *Security Journal*. 2018, **31**, 805–820.

SCOTT, Norman A., MOUNT, Michael K., DUFFY, Patricia S. MMPI and demographic correlates and predictors of female prison escape. *Correctional Psychologist*. 1977, **4**(3), 285-300.

SEN, Atreyee. Chapter 4 Mocking the State: Heroism, Humanity and Humiliation in the Context of Naxal Jailbreaks in India. In: MARTIN, Thomas Max, CHANTRAINE, Gilles. *Prison Breaks*. Palgrave, 2018, s. 115-142.

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 1990 - 2020.

STURROCK, Robert C., PORPORINO, Frank J., JOHNSTON, Joe C. Literature review on the factors related to escape from correctional institutions. Correctional Service Canada, Research and Statistics Branch, 1991.

SYKES, Gresham M. *The Society of Captives*. Princeton University Press, 2007.

§ 8 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody

§ 12a zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody

§ 19 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody

§ 29 – § 33 z. č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody

§ 41 – § 45 Vyhlášky MS č. 345/1999 Sb.

§ 60 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody

§ 337 zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Resumé

This bachelor thesis deals with the topic of prison escapes and their consequences on individual, group and institutional level. Prison escapes are situations in which a prisoner overcomes obstacles in order to escape from prison or another secure area. Using semi-structured qualitative interviews, I discuss the characteristics of prison escapes and their difference from unauthorized leave from unguarded workplace or work with authorized free movement.

I also discuss the negative impact prison escapes have on the individuals who attempts them, how they might potentially impact other involved prisoners and how the prison administration is dealing with them.

Přílohy

Topic Guide

Úvodní část

1. Představení tazatele
2. Můžete prosím představit, jaká je vaše role v rámci vězeňského systému?
3. Co lze považovat za vězeňský útěk? Jaký je vztah mezi vězeňským útekem, nedovoleným odchodem z pracoviště, nebo selháním v návratu z povoleného opuštění věznice? V čem jsou si tyto jevy podobné a v čem se liší?

Individuální úroveň

1. Můžete prosím představit kontext, ve kterém jste se s vězeňskými útekem setkal?
2. Můžete přiblížit okolnosti útěku? Jak byl útěk proveden? Co vězně vedlo k provedení útěku? Jak se útěk nakonec povedl?
 - a. Pokud byl útěk úspěšný, jak dlouho setrval jedinec na svobodě? Byla mu poskytnuta pomoc zvenčí? Došlo ke kontaktu s rodinou nebo přáteli? Vrátil se jedinec sám nebo byl zadržen?
 - b. Pokud útěk nebyl úspěšný, jaké byly důvody neúspěchu? Došlo např. k intervenci ze strany dalších vězňů?
3. Jaké byly důsledky vězeňského útěku pro jedince? Jak byl jedinec za útěk potrestán?
4. Ovlivnil útěk nějakým způsobem vztahy, které měl jedinec mimo věznici? Došlo k proměně vztahů s rodinou nebo přáteli?
5. Jak ovlivnil útěk vztahy vězně se zaměstnanci? Změnil se způsob, kterým zaměstnanci vnímali vězně? Došlo k nějakým změnám v jejich chování vůči vězni?
6. Jak se útěk promítl do vztahů s dalšími vězni? Změnilo se postavení vězně ve vězeňské hierarchii? Došlo ke změně v interakcích s dalšími vězni? Vedl útěk k případným konfliktům?

Skupinová úroveň

1. Jak vnímá útek komunita vězňů? Liší se jejich přístup na základě toho, zda byl útěk úspěšný nebo ne? Liší se jejich přístup na základě toho, zda se jednalo o tzv. pravý vězeňský útěk nebo např. nedovolený odchod z pracoviště?
2. V případě, že došlo k vězeňskému útekem, jaká byla reakce dalších vězňů? Pokusili se útěku zamezit, nahlásili jej, nebo se vězně snažili v útěku podpořit, pomoci mu?
3. V případě, že dojde k vězeňskému útekem, dopadá tento útěk i na komunitu vězňů? Jsou nějaká omezení nebo exemplární tresty, které dopadají na vězeňskou komunitu jako celek a nejsou omezené pouze na vězně, který se o útěk pokusil?

4. Projevuje se jedincův pokus o útěk, ať už úspěšný či ne, na vztazích mezi zaměstnanci vězeňské služby a vězni? Jak se mění způsob, kterým je s vězni zacházeno? Mění se chování vězňů vůči zaměstnancům vězeňské služby?
5. Jak vnímáte vězeňský útěk vy? Jak byste útěk trestal?

Institucionální úroveň

1. Co představují vězeňské útoky pro vedení a administrativu vězení? Jak vězeňské útoky vnímají zaměstnanci vězeňské služby?
2. Kdyby došlo k úspěšnému vězeňskému útoku z důvodu selhání vězeňského systému, jak by byla tato situace řešena? Kdo by byl případně potrestán? Jaké důsledky by z toho případně vyplynuly pro vězeňský systém?
3. Jak se vězení jako instituce vyrovnává s vězeňskými útoky? Rozlišuje mezi úspěšnými a neúspěšnými útoky? Jak vnímá rozdíl mezi pravými a nepravými útoky?
4. Lze považovat vězeňský útěk jako velké bezpečnostní riziko? Ovlivňují vězeňské útoky reputaci věznic a důvěru v ně?
5. Projevují se na chodu vězení obavy veřejnosti z vězeňských úteků? Jak vězeňský systém s těmito obavami případně pracuje?
6. Jak vězení a jeho zaměstnanci vnímají medializaci vězeňských úteků?
7. Jak řeší vězení medializaci vězeňských úteků? Projevuje se medializace některých úteků na chodu vězení?

Doplňující otázky

1. Vězeňské útoky vykonávají především muži. V českém prostředí k útokům žen vlastně nedochází. Můžete vysvětlit, čím by to mohlo být?
2. Asi nejmedializovanějším případem byly útoky Jiřího Kájinka. Toto téma je také v mnoha ohledech velmi specifické. Mohl byste se pokusit shrnout, co tyto útoky znamenaly pro vězeňský systém? V čem se podobaly a v čem se lišily od jiných úteků? Jak tyto útoky v důsledku ovlivnily vězeňský systém?